

נושא השבוע: ענייני סיעתא דשמיא

המקור בפרשה: קום לך אתם (כב, כ), בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י ב)

חסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עין הלימוד

דבר העורך

הרה"ג מרדכי קרליבך שליט"א

בישוב מה שבסוף הסכים ' שילך בלעם

כתוב, ויאמר בלק אל בלעם לקבול אויבי קראתיך כבוד ברכת ברך וכו', **ועתה ברח לך אל מקומך אמרתי כבוד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד, ויאמר בלעם אל בלק הלא גם אל מלאכיה אשר שלחת אלי דברתי לאמר, אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות טובה או רעה מלבי.**

הך משא ומתן דבלק ובלעם ובלעם צריך תלמוד, **דבלק אמר לבלעם 'מנעך ה' מכבוד', וע"ז השיב בלעם שכבר אמר לו בתחילה שאינו יכול לעבור פי ה', וא"כ באמת צ"ב מהי טענת בלק אל בלעם, ועיון מה שהאריך בבית הלוי לבאר דבריהם, עוד צ"ב על בלעם הזכיר שרצה לכבדו והנה מנעך ה' מכבוד, וצריך ביאור מה השיב לו בלעם, הרי אמת הוא שהקב"ה מנעו מכבוד, ומה לי שאמר לו כן מתחילה, וצריך לבאר איזה דין ודברים היה בזה.**

והנראה בזה [ושור' כן בפנים יפות], דהנה כתיב [פכ"ב וז' דבלק שלח את בקלי מואב ומדין לבקש מבלעם לבוא לקלל את ישראל, ובלה א"ל הקב"ה לבלעם לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא, ושוב שלח בלק שרים רבים וכבדים מאלה, וא"ל הקב"ה אם לקראו לך בוא האנשים קולו לך תאמך ואך את הדב אשר אדבר אותו תעשה, וצ"ב מה שבתחילה אמר לו הקב"ה שלא ילך עמהם, וא"כ הסכים הקב"ה שילך.

ובמכות י': פריך כן [למה א"כ הסכים הקב"ה שילך בלעם לבלק], וילף מינה דבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וכע"ז אמרו ביבוא לט. דהבא ליטמא פותחין לו, ועיון בסנהדרין קה. דמשני שינויא אחרינא, דחוצפא מהניא אפילו כלפי שמיא, דכיון שבלעם החציף פניו לבקש לקלל את ישראל, הועילה בקשתו שהסכים הקב"ה שילך, ועיון בקול אליהו ובכתב סופר ובמפרשי התורה שהאריכו ליישב קושיא זו בהרבה אופנים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בלק שלח בלעם לאמר, כי כבוד אכבדך מאד וכל אשר תאמרי אלי אנשה, ונראה דהיה זה קציצת שכר לבוא ולקלל את ישראל, וכדון כל קציצת שכירות פועלים, אלא דיש לחקור על מה היתה קציצת השכר, אם היה זה שכר פעולה 'לקלל את ישראל', או שהיה זה שכר פעולה 'לבוא לקלל את ישראל' [דוגמת הרופא שנוטל שכר על בואו והתעסקותו בחולה, ואף בשלא מצא רפואה נוטל שכרו על השתדלותו].

אשר בזה נראה, דהנה אף בשילוח ראשון קצף לו בלק שכר על פעולתו [כפירש"י (כ"ב פ"ה) לקראו לו, שהיה פוסק על ממונו הרבה], אלא דמ"מ עיקר קציצת השכר היתה על פעולת הקללה, כמאמר בלק לבלעם הנה העם היוצא ממצרים וגו' ועתה לכה ארה לי את העם הזה, וע"ז השיב הקב"ה לא תלך עמהם לא תאור את הארץ, וצ"ב שיעקר קציצת השכר על הקללה, א"כ למה ילך, הלא לא יוכל לקלל את ישראל.

לא כן בשילוח השני [ששלח שרים רבים וכבדים] כתוב כה אמר בלק בן ציפור אל נא תמנע מהלוך אלי, כי כבוד אכבדך וכל אשר תאמרי אלי אנשה, ולכה נא קבה לי את העם הזה, אשר מבואר בזה דהיה עיקר קציצת השכר על שלא ימנע מלבווא לבלק, וכל שיהא בא כדי לקלל יהא בלק מחויב בזה ליתן לו מלא ביתו כסף וזהב, ורק שהוסיף בבקשתו ולכה נא קבה לי את העם זה, אך לא על הקללה הוא שקצף בלק את שכרו.

ועל זה השיב לו הקב"ה לבלעם, אם לקראו לך בוא האנשים קום לך אתם, ופירש"י אם הקריאה שלך היא וכסבור אתה ליטול שכר קום לך אתם, והיינו דהיות ועל הקריאה לחוד הוא נוטל שכר, א"כ באמת יוכל לילך עם שרי בלק וליטול שכרו, דהלא עתיד ליטול שכר על ההליכה, ברם הוסיף הקב"ה לבלעם והזהירו, אך את הדבר אשר אדבר אותו תעשה, היינו גזוף הקללה אינו תלוי אלא ברצון ה'.

הלא מעתה נראה מאד המשא ומתן בין בלעם ובלק, שחנקה האם בלק מחויב לפרוע שכרו, שבלק אל בלעם בסוף המעשה, ואמר לו אמרתי כבוד אכבדך ונהנה מנעך ה' מכבוד, והיינו דאמנם קציצת שכירות פועלים ליתן לך כסף וזהב הרבה, אך מ"מ מאחר שלא קיללת את ישראל אינו מחויב לשלם שכרך, והוא שאמר לו מנעך ה' מכבוד, דכיון

הגאון רבי אריה פינקל שליט"א
רבי ישיבת מיר ברכפלד

בא לטהר מסייעין אותו

איתא בגמ' יומא (לח, ב) אמר ר"ל, מאי דכתיב (משלי ג, לד) אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו. ויש להקשות, דהא בקרא נאמר: לענוים יתן חן, והיינו שהקב"ה נותן חן למי שהגיע למדרגה הנשאה של ענוה, א"כ איך צריכה למדרגת רבות, ויוסיף אומץ מסייעין לו, והיינו שאדם שעדיין נמצא במדרגה נמוכה ביותר, ומי"מ כיון שהוא בא לטהר ורוצה להתקרב לקב"ה, כבר נותן לו הקב"ה חן ומסייע לו, וצ"ב.

והנה כתב בשע"ת (שער א' אות כז) ע"פ (משלי כח, יג) מסכה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם, אמר אחרי כן (שם ד) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה, פירושו, ע"פ שהוא מודה ועוזב, יש עליו לפחד תמיד אולי לא תהיה חוק התשובה, כי הוא צריכה למדרגת רבות, ויוסיף אומץ בכל יום להשיג המדרגות. גם יפחד אולי יתחדש עליו יצרן, ושומר ממנו בכל עת, ויוסיף יראת ה' בנפשו תמיד, ויתפלל תמיד אל ה' לעזור אל התשובה ולהצילו מציור. ומקשה לבו יפול ברעה, האומר בלבי כבר השלמתי חוקי תשובתי, ואינו משתדל תמיד להשיג מדרגות התשובה ולהוסיף בנפשו יראה, יענה על זה, כי הוא רם לבב ואינו מכיר מגרעת נפשו, וגם אינו מכיר גודל חיובו להכשיר דרכיו בתירון הכשר לפני ה', גם אינו נשמר מציור האורב לו תמיד על כל יפול ביד יצרן.

מדברי רבינו יונה ז"ל אנו למדים ממה נובעת התחושה בקרבו של אדם כי השלים את חוק תשובתו, עד שהוא שבע רצון ממעלת עצמו, ומרגיש כי פטור הוא מלהמשיך להשתדל ולהוסיף להתעלות במדרגות התשובה ויראת ה'. לדברי רבינו יונה כל זה נובע ממה שהוא רם לבב, כלומר ממדת הגאווה. ואפילו אדם שעומד לאחר חודש אלו ועובר עליו כבר ב' ימי, ולאחר מכן נטור ביום הכיפורים, ועוד הוסיף בהושענא רבה ובשעת לעבוד ולעמוד על התשובה, אם לאחר כל העבודה הוא חודרת הרגשה לבלו כי השלים את חוק התשובה, יל אדם זה אומר שכתוב: ומקשה לבו יפול ברעה. והטעם כי הוא רם לבב. וביאר רבינו יונה בשני פנים מדוע עלול האדם ליפול לטעות זו, האחת כי אינו יודע מגרעת נפשו ואינו מבין מהו חטא וכמה פגם בנפשו ע"י החטא. ועוד אינו מכיר את החסר בנפשו לחיובו לפני ה'.

אבל מי שמתעורר את האחרון בנפשו אף לאחר שעשה תשובה, ויודע שעדיין לא השלים את חוק תשובתו, הוא אינו רם לבב כלל, והוא נקרא ענין, שהרי הוא מבקש לעלות למדרגות גבוהות יותר, והוא חש שכל מה שהשיג עד כה עדיין אינו מאומה לעומת חובתו בעולמו ולעומת הכוחות שניתנו בו בהוראה ובוהו היה השפיל את עצמו, ולכן מסייעין אותו מן השמים. וזה הפירוש: הבא ליטהר מסייעין אותו, וכשכא ליטהר הרי הראה בנפשו שהוא מחפש התעלות ומרגיש עצמו רחוק מן השלימות, וזהו מדת הענוה 'לענוים יתן חן', הקב"ה מסייע בידם להשיג מדרגות גבוהות ולהתעלות מעלמה מעלה.

מדת הענוה היא פירושה שמיטותה האדם בנפשו כשהוא שוה מאומה, ומה מסוגל הוא להועיל בעבודתו להשיג, דזהו צעת היצר כדי שיתפרע מעבודתו. אלא אדרבה, עליו לדעת שנוטעים בו כוחות גדולים ועצומים, שהרי נבא בצלם, ועבודתו את ה' אינה מדרגה גבוהה ביותר, ויכול הוא להתעלות על שמי שמים ולהשפיע במעשיו על העולמות [כמש"כ בנפש החיים ודע"ה].

אלא שעליו לדעת שלמרות כל העמל עדיין רחוק הוא כרוח מורח ממעבר מגודל חיובו כלפי האלוהים. העניו הוא הנקרא בפי חז"ל: 'יבא ליטהר', כי הוא נכנע לפני הקב"ה ומתחנן אליו שנוטע בו כוחות גדולים ומתפלל הוא באמת בתמימה 'השיגנו אבינו לתורתך', כי רוצה הוא להתעלות בתורה ולקנות בבגש מידות טובות. העניו מחפש להוסיף מדרגות בתשובה, ולכן מסייעין אותו מן השמים וממלאים כל בקשה וקבשה שלו הקב"ה נותן לו חן. שלמה המלך פתח את ספרו (משלי א, ב-ו) 'לדעת חכמה ומוסר', וחילק הכתוב את הידיעה לגי חלקים, א' 'לקחת מוסר השכלי', והב' 'לאת לפתאים ערמה', והג' 'להבין משל המליצה', ובפרק כ"ג נאמר 'תשובו לתוכחתי, הנה אביעה לכם רוח, אודיעה דברי אתכם'. וכנה הגר"א ז"ל שם: ואלו השלשה דברים הם נגד השלשה דברים שאמר למעלה, שמתחילה צריך האדם לקחת עצמו למוסר, וזהו 'לקחת מוסר', ואח"כ יתן ה' סיעתא דשמיא וזהו 'לתת לפתאים ערמה' ואח"כ 'להבין וגו'.' וכן הוא כאן מתחילה 'תשובו לתוכחתי' שהוא לקחת עצמו למוסר, 'יהנה אביעה וגו'.' הוא סיעתא דשמיא, 'אודיע דברי אתכם' הוא להבין.

ומבאר דברי הגר"א שהחלק הראשון שעל ידו זוכה האדם לסייעתא דשמיא ולהבין את כל התורה, הוא 'לקחת מוסר השכלי' כלומר לייסר את עצמו, כי הוא מרגיש בנפשו שעדיין הוא רחוק מאד משלימות, ומשום כך הוא שואף ומשתוקק להתקרב לה' יתברך, ועליו נאמר 'תבא ליטהר' וזוכה לסייעתא דשמיא.

עוד כתוב במשלי (ג, יג) 'החזק במוסר אל תרף, צערה כי היא חידד', וכי הגר"א ז"ל: 'יכי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור את המדה שלא שבר עד הנה, ולכן צריך תמיד להתחזק, ואם לא יתחזק למה לו חיים'. כל עוד שהאדם חי בשביל עצמו ולחנותו חי בשביל אחרים בקרב. היתרה שוכנת רק בלבד של האדם שרוצנו הוא לעשות רצון בוראו, וכל חפצו ותשוקתו הוא בלתי לה' לבדו, ובה מלא את התפקיד בחיים, אבל אם הוא חי בשביל עצמו, למה לו חיים.

יסוד תורת המוסר הוא להדריך ולחנך את עצמו להיות בכלל 'בא ליטהר' ולא להסתפק במה שיש לו כבר, ולהתפקותו היה מכלל גבוהות הלב, ולעומת מהות מידת הענוה היא לקחת תמיד בחסרונו ולשאוף לעליה מתמיד. שאיפה לעליה קיימת רק כאשר מנכנע האדם את עצמו ורצונותיו, ומשתוקק מאד להשלמת תיקונו נפשו. 'אשרי אדם מפחד תמיד' (משלי כח, לד) היינו שמיסר עצמו תמיד וע"ז הוא מקבל סיעתא דשמיא, ואז יוכל להצליח, כי הצלחה תיתן רק ע"י סיעתא דשמיא.

(הר יראה, מאמר נ"ה, ע"ייש בהרחבה)

הגוי הראשון בעולם, שהבין שלהודי יש טהרה מיוחדת בחיותו יהודי, הגוי הראשון שהגיע למסקנה כי קיים 'גנוס יהודי'. הוא זה שהכיר בסגולות מיוחדות ושונות, שקיימות אצל העם היוצא ממצרים. הוא זה שקבע כי לא כל מה שהכירו וידעו על העמים השונים, תכונותיהם, אופיים, היכולת שלהם להצליח, מצוי אצל העם היהודי.

הוא שונה – העם הזה – יש לו חוקים משלו והנהגות משלו, יש לו טבעים משלו וסגולות מיוחדות שאינן כיו קיים 'גנוס יהודי'. החלטה כזו או אחרת שמתאימה אולי לתקיפת עם אחר, אינה בהכרח תקפה אצל העם היהודי. תרגיל צבאי פיזי, תקיפה יבשתית, מתקפת פתע – להבדיל קללה רוחנית, כישוף שממי, חירופים וג'יזופים בכוחות מאניים, כל אלו אין כוחם יפה אצל העם היוצא ממצרים. אצלו, הקללה הנפכת לברכה, הגידוף למחמאה, והכישוף חוזר כלעומת שבה – על המכשף.

וכן מגיע בלעם למסקנה כי את העם הזה יש לסכסך עם אלוהיו, וכך לנתק אותו מעוצמתו הרוחנית שמשנה בהכרח את כללי המשחק. '... הוא הצביע על ההבדל שבין ישראל לבין כל עמי ההיסטוריה, הוא גילה בלק שעתידי של העם הזה אינו תלוי בהנחות הפיסיקות החומריות שהצלחת שאר העמים תליה בהן, ולפיכך אין הוא נפגע גם על ידי ההשפעות המיזיקות ששאר כל העמים נכנעים להם... (רש"י הירש)

בלעם הבין כאמור את מעלתו הסגולית של עם היהודי והוא נושא את משלו בפני בלק ומנסה להבהיר בפניו את העובדות כפי שהובנו על ידו. 'איתה, בלק, מחשב את היריבי המספרי של העם הזה ומונה את מספר לחמוני, ועל פי ההערכה הזאת הוא נראה לך חזק מדי. כסבור אצה שתוכל לצנח אותו אם יחלש כוחו מבחינה זו, כסבור אתה שתפגע בעצם מהותו אם יעלה בידך להביא מארה על שגטונו הגופני. אך 'מי מנה עפר עקבי'... מזלם של עמיים אחרים תלוי במספר הגופים שבהם התרבויות מביאה סכנה לעמים אחרים והקיימותם נחתת לנת תיקוהו לא כן עקב – ישראל. בין שהם מוטיגים בחבתי 'עקבי' ובין שהם מרובים בחבתי 'ישראל' בין כך ובין כך לא יסוד היעפרי' שבהם קובע את חשיבותם...'

ברור ומוברג לגמרי כי סגולתו של עם ישראל כאשר הוא שומר את מצותו ה' גדולה ורחבה היא ללא גבול ומידה, ולחורך כל משולו של בלעם חוזר הוא על הקשר המיוחד של העם עם אלוהיו עד שהוא מגיע למסקנה – כאמור – שדורך הטובה ביותר היא, לגרום לניקוט בין העם לאלוקיו.

מנה צ'קה ה'ו' כ'ו' 1111

ברכת מזל טוב נאמנה
לידידינו הנכבד והנעלה, בר אוריין, חו"ב לן באהלה של תורה הרה"ג מאיר שולביץ שליט"א חבר מערכת העלון לרגל הולדת בנו שיחי יח"ר שיזכו לגדלו לתורה לחופה ולמע"ט מתוך הרחבת הדעת בבריות גופא ונהורא מעליא שלמה רוזנשטיין/המערכת

מחויב לשלם. ויאמר בלעם, הלא גם אל מלאכיה שחתני לעבור אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור פי ה', וכיון שאין גוף דיבור הקללות תלוי בידו, ע"כ שאינו יכול לעשות קציצת שכר על פעולה זו, דהלא אי"י פעולה שלו כלל, [וביתו להמפרשים שדיבור ה' היה יוצא מפי גרונו של בלעם], והוא שאמר בלעם, דע"כ קציצת השכר היתה לבוא לבלק, וא"כ מן הדין הוא שיהא בלק מחויב לשלם לו השכר שקצף לו.

סייעתא דשמיא מיוחדת

בעניני זיווגים

בספר "ארחות רבינו" על מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל (עמ' רס"ה) מובא בשם מרן החזו"א זצ"ל שהיה אומר: "גם בזמן הזה – זמן של הסתרת פנים, אבל בשידוכים רואים בעין ובחוש הנשמה פרטית", (וכן מסופר שפעם אחת באו משפחה אחת אל מרן החזו"א זצ"ל והתלוננו שיש להם שכן שכבר כמה שנים משמיע אותם בשקרים וכזבים והורס להם כל השידוכין, והם שבורים ורצוצים, וענה להם מרן זצ"ל בניחותא: "כאשר יגיע השידוך האמיתי יסובב הקבי"ה שלא ישאלו את השכן וכך היה").

יש מפרשים בזה מאמר חזו"א (סוטה דף ב' א') "קשה זיווג על אדם כקריעת ים סוף", שאין הכוונה רק על "יקושי" השגת השידוך האמיתי, אלא גם על "אופי" השגת השידוך, כי כמו בקריעת ים סוף כאשר הגיעו כלל ישראל אל הים ומצרים הם מרדפים אחריהם לא היה להם שום דרך ואופן של הצלה בדרך טבעית, וגם כאשר חשבו מהיכן תוכל לצמוח הישועה, אף אחד לא העלה מן הסתם בדעתו שהים ייקרע, וחשבו שאולי הקבי"ה ימית את המצרים ואף יפחידם על שיתרחו, ובסוף עשה, הקבי"ה נס דווקא בכייון העליון וקרע להם את הים ליי"ב גזרים, והיה זה אופן של ישועה שכולם ראו בחוש ממש כי הכל מאת ה' יתברך ואין עוד מלבדו, עד ששאו כולם "זה קלי ואנוהו" שהיו יכולין להראות בכיכול באצבע ולומר "זה אלי", אמורה בחוש, וכן הוא בענין זיווג על אדם, שכאשר מתכוונים במחלק העניינים רואים בחוש כי הכל מסובב בצורה נפלאה ע"י בורא אלהים, אשר מביא את הישועה לא תמיד מהכיוון שמצפים השיעור תגיע ממנו, אלא הקבי"ה ימצמצח ישועה" בהשגחה מיוחדת הנגלית לכל אדם אשר מעט מוח בקדקדו.

מנהג עריכת חופה על יד באר המים

מנהג ותיק וקדום בירושלים עיה"ק לעורך את החופה על יד הברא או בור המים השכונת, ושמועתו בשם מרן הגרשו"ז איערבאן זצ"ל להסביר שרשו של המנהג כמו שמצינו אצל האבות הקדושים של כלל ישראל שמצאו את זיווגם על יד הברא. הראשון הוא יצחק אבינו שנמצאה לו בת זוג ליד באר המים על ידי אליעזר עבד אברהם כנאמר בספר בראשית פרק כ"א "ויברך הגמלים מומר לערל אל באר המים וגו' והיה הערבה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה. אותה הוכחת לעבדך ליצחק וגו' והיה הוא טרם ללדת לבדו ויהי רבקה יוצאת וגו'".

גם יעקב אבינו מצא את זיווגו על יד הברא כנאמר בבראשית כ"ט "וישאל יעקב גרילו וילך אברה בן קדם והנה באר בשדה וכו' ועודנו מדבר נעם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה", ומשם מצא יעקב אבינו את זיווגו". גם משתה רבינו אהרן הנביאים מצא את ציפורת אשתו על יד הברא כנאמר בשמות ב' "וישב בארץ מדין וישב על הברא" ואומר רש"י ז"ל למד מעקב שנדווג לו זיווגו על הברא.

ענין זה צריך להבין ולבאר מה הקשר בין באר מים לזיווג על אדם שהיה לא בכדי אירע כן לאבותינו שמצאו את זיווגם על באר המים, ובאר מרן זצ"ל דבר נפלא דהוה משום שהמים הנמצאים בבאר ובבור המים אין בהם שום פעולה ושום מלאכה שנעשתה ע"י אדם, אלא ירדו מים מן השמים לתוך הברא והבור והם נמצאים שם, ואפילו מים של ברז יש בהם כבר מולדת יד אדם כגון שאר המים וסינון, אך מי באר כולם הם השמים ללא מגע יד אדם, וכן "שידוכין" זהו ענין שניכר בו שכולו מן השמים, דאף שכל דבר קטן כגדול "אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה" מכל מקום בשידוכין זהו ניכר בגלוי ולא בהסתר, עכ"פ.

באופן שונה אפשר לומר והוא כיון ש"מים" הוא המוצר היחיד בעולם שאין כל אפשרות ואין כל מציאות שבני אדם יוכלו ליצרו ולהביאו לעולם, עד היום לא שמענו ולא ראינו שיקום אדם יומצא ויברא מים יש מאין, אפשר לנלות מקורות מים הנעלמים ונסתרים מבינו ונחשבים במעמקי האדמה, יתכן אפילו בזמנים חדישנים אולי לפרק את העניינים ולהוריד מהם גשם שוטף, אולם בשום פנים ואופן אין כל דרך אפשרית לייצר ולואו טפה אחת מים, ועל כן עריכת החופה על יד הברא או בור מים לחמשת שזיווגו של אדם הוא רק ע"י הבורא עולם.

בספר "קרייטא דאגרתא" (ח"ב סימן יז) כתב מרן הגר"י קניבסקי זצ"ל וז"ל "ימותך הסנין מומבר, שהרבה אשר חשבו שהשידוך בלתי טוב ומתאים, ואח"כ היה הכל על הצד היותר טוב, והרבה להיפך וכו', והנה הקבי"ה מזווג זיווגים, אבל כיצד יגיע לזיווג, על פי רוב בהמה וכמה יעקולי ופשוטי

רבינו הגר"ש אלישיב שליט"א

הבא ליטהר מסייעתא בידו

"ותשלח את אמתה ותקחה" (שמות ב, ה). כתב רש"י בשם חזו"ל "את אמתה, את ידה. ושתרבה אמתה אמות הרבה". ועה"פ "ותלך לרחוק ע"י האושר" אמר חזו"ל (סוטה י"ב ע"ב) "מלמד שירדה לרחוק מגלולי בית אביה".

מנין לנו שהלכה לרחוק מגלולי בית אביה – הלא אילו היינו רואים אותה יורדת בימי החורף לשובר את הקרח, היינו יכולים לתלות שהלכה לרחוק מגלולי בית אביה, אבל לפי החשבון שנולד בז' אדר, היה החדש השלישי סיון כחום היום, ואם כן מנין לנו שהיתה זו רחיצה יוצאת מן הכלל?

אלא, שהרי על פי דרך הטבע לא היתה יכולה להגיע אל התיבה ולמטותה מן הנהר, ואף עלפי כן הושיטה ידה, ונעשה נס ושתרבה ידה, זוהי מדת ישראל – בבוא עת שצריכים לעזרתו להציל את מי שזקוק להצלה, לעזור ולבנות ולחזק את התורה, והוא עומד מנגד כי קצרה ידו מלהושיע, אז לא יקרה שום ניסים, וישאר הענין נעזב ופורז. אבל אם יתר את ידו, או אז תשתרבב ישו ולא ידע בעצמו מאין בא לו האומץ והכח הזה.

וכל זה מאותו הכח של "הבא ליטהר מסייעתא בידו" ויתפתחו לי פתח כחודו של מנחם" – והנהגה זו, שהושיטה את ידה להיות שברך הטבע לא היה בזה כל תועלת, זו הוכחה חותכת שהלכה לרחוק מגלולי בית אביה.

(דברי אגדה פרשת שמות)

לרפ"ש רבינו יוסף שלום בן חיה מנחם בתושח"י

ולבטים רבים, וכמו שאמרו חזו"ל קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, ולכן, מכל אותם ספיקות ומפריעים אין ראיה כלל וכלל שאין זה זיווג הוון, שהרי כן נקבע מתחילת הסדר שיהא קשה לזווגם כקריעת ים סוף כמבואר בגמ' ריש מס' סוטה"י, עכ"ל.

שידוך מהיר

מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניבז' היה אומר, שלפעמים רואים אדם נמשכים ומתארכים עניני השידוכין, ופתאום מגיעה הצעה מסיימת ותוך זמן קצר ובמהירות נעמר השידוך, והסביר ענין זה, כי כאשר צריך הזיווג האמיתי אזי זהו "דבר ה'", וכמו שאמר "ימה אישה לאיש", וכיון שהיה "דבר ה'" אזי כבר נאמר "מהרה ירוץ אדברו"!!!

קריעת ים סוף תמידית

מובא מהגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל שביאר מה שאמרו חזו"ל קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, הנהגה באמת יש בדברים שקשה להפריד אותם אחד מהשני יותר ממים, ואדברה מים הוא דבר הקל ביותר להפרידה, ולחפריד ע"י יותר קשה להפריד ברזל עד יותר קשה, אבל ההבדל הוא שבשאר הדברים יש אדם מפרדים אותם פעם אחת לא צריכים יותר לעשות מאומה, משא"כ במים לא מספיק שמפרידים פעם אחת אלא צריך בתמידות ובעקשנות להחזיק שלא יתחברו יחד בחזרה.

וכמו בקריעת ים סוף שהיתה צריך להחזיק את המים מופרדים עד שיעברו בתוכו בני ישראל ורק אז חזרו המים למקומם ובהו רואים את ההשגחה התמידית, שכל הזמן ראו את מעשי ה' ולא שעשה פעם אחת, וזה באמת יותר קשה מהחל כי אפשר לעשות מעלות גדולות אבל באופן חד פעמי, משא"כ להחזיק תמיד ובעקשנות זה הרבה יותר קשה וכנאמר (תהלים כד) "ימי יעלה בהר ה' ומי יקום" – המי יקום עד יותר קשה מהמי יעלה. וז"ש קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, היינו שממבט ראשון נדמה הדבר לקל, אבל הקושי הוא בהתמדת הדברים שיוכל להתגבר על הניגודים ותמיד צריכים לחסדי ה' שיכולו להחזיק במצד, וכן כתב גם בס' תפארת ציון פרשת ויצא.

בספר דברי נפתלי (פרשת בשלח) כתב לפרש במה שתקנו חזו"ל בתפילת ערבית לומר "המעביר בניו בין גזרי ים סוף" בלשון הווה, הוא משום שאמרו חזו"ל קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף שהרי בכל הדורות וגם בזה"י הקבי"ה מעביר את בני ישראל בין גזרי ים סוף שהוא מזווג זיווגים, ולכן נאמר המעביר בניו בין גזרי ים סוף בלשון הווה.

בטחון בעניני שידוכים

בספר חסידים סימן שפ"ה מביא מעשה בבתולה אחת שלא היתה מתקשטת, אמרו לה מי שרואה אותך שאינך מתקשטת אין תובעין אותך, אמרה כיון שהקבי"ה ממציא זיווגים אינו דואגת ותנגלגל הדבר שלקחה תלמיד חכם וצדיק, ומבואר שהיא בטוחה בהקבי"ה שלא רק שהוא גזר על הזיווגים בת פלוגי לפלוגי אלא הוא גם מצליח זיווגים, ולכן לא דאגה ולא עסקה בהשתדלות להתקשט ובזכות הבטחון וזכתה לתי"ח וצדיק.

ומה שאמרה שהקבי"ה ממציא זיווגים כן מבואר במד"ר בראשית ושאלה היא מטורניתא את ר' יוסי בר חלפתאי כיון שהקבי"ה ברא את העולם בששה ימים אי"כ מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה הקבי"ה ימים אינם זיווגים בתו של פלוגי לפלוגי אשתו של פלוגי לפלוגי וכו', ומוכח שהקבי"ה י"כ דואג לזווגם ביחד, וכן מובא במד"ר בראשית פרשה ס"ח.

מדות עוברות בירושה

הר"י בדרשותיו דרשו ה' מעורר מדות העדיף אברהם את בנות מולדתו וארץ אביו ולא לקחת מבתות מדוע והרי גם הם היו שטופים בעבודתו זה? ומחלק עבודה זרה היא פגם בדעות ובהשקפות והרי עניינים התלויים בדת אינם מוטבעים בגוף ונפש האדם אלא ניתנים להיפך ולשנינו ע"י חינוך ורקע שונה, לא כן ענין מדות אלו תכונות נפשיות ממשכות ומשתלשלות מאבות לבנים, ולכן לא חשש אברהם מפגם הדעות של עבדו וזה בידעו שעיני דעות ניתנים לשנינו אבל בנות הכנעני משתנות גם במדות רעות והרי מדות רעות מוטבעות בגוף ונפש האדם ועוברות בתורשה ואינן הפיכות ולכן לא תקח מהם, וכ"כ

חקירות הלכתיות

סכנה

פשוט הוא אף כי אם רואה אדם בעלול כי ניצל הוא ממלכות והמקום נמצא בעצמו תמיד ולא נהיה לו כל און בכל העולמות החיים, אף כזה אסור לו להקל ראש בשמירת הגוף והנפש וחיוב הוא לשמור עצמו כפי חיוב השמירה הראוי והנכון. ואף כי אנו סומכים על חזקה ג' פעמים ודוע לו לאותו אדם כי ג' פעמים ניצל כשייעתא דשמיא וצדקת מיוחדת, אסור לו לסמוך על זה ועל חזקה זו וחיוב הוא בשמירת גופו ככל אדם. ויש לשאול, אם כן מדוע אנו מחללים שבת להלל נפש ואף על ידי קמיע מומחה, ויש הסוברים שמוחר אף לכתבו בשבת אם קמיע זה סגולתו להושיע. כמו כן מסתבר כי אשה המתקשה ללדת וכבר ניסיון הוא אלנה שסגולה מסוימת מליפתה, וכגון מפחה של בית הקברות שידוע הוא כסגולה לפתיחה לידתה והיא מנוסה בזה, יכולה היא להביא מפחה זה דרך רשות הרבים כדון קמע. אמרו מעתה כי סומכים אנו על סימנים של סייעתא דשמיא ומדוע לא נסמוך על זה לענין סכנה. יש לומר כי סומכים אנו עושים על קמיע זה, יסודה מספק ומחללן מספק. וכיוון שמהשיבים את הדבר ספק אין היתר לאדם לסמוך על ג' פעמים.

חזקה

ידוע כי סומכים אנו על חזקות ואף להרוג את הנפש כמבואר בקידושין דף פ, ואף להוציא ממנו לעניין חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו. כמו כן סומכים על אומדנא, ראה בנתיבות סו"ט ע"ו. אף שלמה המלך סמך על אומדנא. ומדוע אם כן לא יסמוך אדם על זה שדרכו ללחם בכל אסור ילך. התשובה לזה כי כל חזקה היא סימן לנשואו, כי אין סכנה שמה שהיה לא יהיה, אבל לענין סייעתא דשמיא הרי משתנה הוא ולפעמים סר חינו של אדם חס ושלום.

חמורו של רבי פינחס בן יאיר

ידוע כי גמלו של אברהם אבינו יאלו זמנמים כאשר פיהם קשור לכל יגזלו בשדות אחריים, וכיום שאלו ומהוה היתכן כן, והלא חמורו של רבי פינחס בן יאיר נזהר מאכילת אינו מעושר, אם כן גמלו של אברהם אבינו ודאי שיהיה מן הגזל, ומדוע זמם את פיהם.

ושמעתי ממנו"א בנאום שליט"א כי אף שפשוט הוא כי גמלו של אברהם אבינו לא יאכלו מן הגזל אין לו היתר לסמוך על זה כי הוא דבר שאינו כסדר הטבע האנושי וחיוב הוא לקיים את דברי התורה ככל אשר יוסת לפי הסדר הטבעי הנרמז. אף אנו נאמר בכל ה"ל, כי מחויב אדם לנהוג כפי חוקי התורה של שמירת הגוף והנפש והלכה עצמו כפי ההשתדלות הגורמת בינו, גם כי ידוע לו שהוא מלומד בניסים ותקלה לא יוכלא תחת ידו. משום כך יש להעיר על נהגו של אחד ממאמקי ארץ שהיה מזלזל בחוקי התעוה בצורה חמורה כי סמך שהנוסע לידו יגן עליו בעולם קדושתו, ולה"ל פשוט הוא שאסור לנהוג כן.

נגע

אחת בכתובות עה: כי חזקה הגוף שאין לאדם נגע, וביאר בשערי יוסף שער ב' משום שנגע הוא חולי הגוף וככל חוליו הגוף סמכין על חזקה. כיום, כיוון שפרשם בראשונים שהנגעים אינם טבעיים כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות בנגעים פרק י"ב משנה ה', וז"ל: "הלא הראה שם דברים בלתי טבעיים ואינן חללים מעתה פנים פנים הם שהנגעים והנחשים הם חומר דומם שלא יקרה בהם נרעת בהם על דרך נס". וכן כתב הרמב"ן בפרכת תרועה וז"ל: "זה אינו טבעי כלל". אמרו מעתה כי כללי חזקה וענייניה אפשר לא שייכים בזה כי זו מציאות מתהווה ללא הקדמה.

זרע גד

אחת ביומא עה שהמנו היה מגיד לישאל על ילד אם שיד לבצע ראשון או שיד לבצע שני ונולד בשביעי, על ידי שהיו בודקין היכן היה עומד לגולגלה כי כל בית אב היה מקבל לפי האנשים אשר אללו. ויש לתמוה אף סמכין על זה לקבוע יחסו ודבר זה נוגע לעניינים רבים. ואף גם זאת לא בשמיים היא. וראה בכרכי יוסף א"ח סי' ל"ב ד"ה אמנם שהאריך להוכיח כי בספק בנתיבות שפיר סמכין על שמיים. נמצא אם כן מי שידוע שפגלוו כשיות ויש לו הנגסה בזה לעולם קדושתו וקדושתה, וארע על נפלו למים ובפשוטו חייבים בדיקה לכל הפחות ממידת חסידות אפשר ולא יוכל לסמוך על הגרשאותו.

לפרש בעל הכלי יקר עה"פ "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבם".

הכלי יקר בראשית כ"ד "כל כתב עה"פ "אותה ורוחכת לעבדך ליצחק" ופרש רש"י ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים, והחז"ל אמרו כל כלה שענינה יפות כל גופה אין צריך בדיקה, וזה דבר שהחוש מכחישי כי כמה מוכרות בעולם שעניניה יפות, ועוד מה ראו על ככה ליתן עצה לעבדו אמר יופי חיצוני והרי שיקר והרי חבל הויפא אלא דואי שנתנו עצה לבדוק אחר מעשיה, וזאת העצה היא היעוצה שיבדוק אם היא בעלת עיפה וגומלת חסדים כי אם ענינה כלפי אדם בודק אז היא בלי ספק שלמה בכל המדות ולמדו חזו"ל כי לא יאליעור של אדם את רבקה אלא במדה זו, כי מדה זו בנין אב על כל המידות.

הרה"ג ירחמיאל דראם

עורך הרב הלל מן

רבי ישראל גרוסמן - ראש ישיבת פינסק קרלין [תרפ"ג - תשס"ז] מכתב ידו

בגדר בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו

שינוי במסכת נדרים אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא אכלתי נזיר טמא אלא פעם אחד פעם אחת בא נזיר מן הדרום שנטמא בהיותו נזיר, ונטהר והביא קרבנותיו, וראיתו שהוא ישר עיניו טוב רואי, וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשביט את שערך זה הנהא, אמר לו הנזיר רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות מים מן המעיין, ונסתכלתי בבואה שלי וראיתי כמה יפה אני, ופחו עלי צרי ובקש למשכני לדי מעשים רעים ולטרודני מן העולם. ומרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, אני נשבע שאגלחך לשמים, מיד עמדתי ושקפתי על יפה ומרתי לו, בני כמון ירבו נזורי נזירות בישראל, עליך הכתוב ואמר איש כי יפליא לנזור נדר נזיר להזיר לה'. ע"כ.

ויש ללמוד מוסר השכל מהסיפור המופלא לראות כמה ראוי לאדם לעשות פעולות ולחפש דרכים כדי להתרחק ולא להגיע לדי נסיון בעירה, כי מי יודע אם יוכל לעמוד בניסיון ולהתגבר עליו, וכך אמרו חז"ל במסכת סוטה למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, הנה יין הוא דבר חשוב "ויין ישמח לבב אנוש", על כוס יין מברכין ברכת הנהנין וברכת המצות, עכ"ז אם רואה שהוא עלול להכשל, יזיר עצמו מן היין ויתרחק ממנו כמטחוי קש.

ועיין במהרש"א במסכת מכות מה שאמרו שם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים 'בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו' - והקשה מהמרש"א מהו הלשון "מוליכין", הלא לכאורה הכוונה היא על הקבי"ה, איכ"ה היה לו לומר "מוליך אותו". וכתב וז"ל דלא קאמר שמו"לך אותו הקבי"ה אלא מוליכין אותו והוא י"פ מה שכתבנו בכמה מקומות שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו לטוב או לרע, ועי"כ אמר בדרך שאדם רוצה לילך, שהרשות בידי האדם ממנו ית' ביה שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותו המלאכים הנכבדים מאותו רצון ומחשבה אשר בו. נמצאנו למדים שמכל פעולה שהאדם חושב לעשות הן לטוב והן לרע, נברא מזה מלאך והם המוליכין אותו ולישע בעל הגהשם שאיפתו ורצונו, וכשעושה פעולה כדי להתרחק מדי העבירה, הוא זוכה לסייע מהמלאך שנברא איתו יכשל בדבר עבירה.

עבודה זו ניתנת ואפשר לעשות גם על הזולת. להתפלל על השני שחזו בשטובה. על דברי משה רבנו 'מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים' כותב מן החזו"א: המקום ברוך הוא מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו. יתברך בין בכפיה ובין בפיתוי ולא הוי ביטול הבחירה. כיוון הדמעה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד'.

אם אני מתפלל על חברי שישבו בתשובה, ותפילתי נשמעת והוא שב תשובה. אף שהתשובה נעשית על ידי הקב"ה, שנענה לתפילתי. בכל זאת היא אינה נחשבת לבידי שמים' אלא לבידי אדם'. מפני שהיא נעשית על ידי תפילה של אדם, של נברא.

נתעשת, ניקח עצמנו בידיים, נתחיל. כל מה שנדרש מאתנו זה לפתוח פתח חכודו של מוחס' הקב"ה יפתח בידו. פתח כפתחו של אולם שרצו הבא לטהר מסייעין בידו.

צוף הוצאה לאור - נתן פלדמן
הופיע ויצא לאור בהוצאת צוף
שערי מעשר שני

גידולי מוסר
מוהג"צ ר' גדליה אייזמן
(בין המצרים)

'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו'

בלעם הרשע מקבל מבלק מלך מואב, הצעה מפתה שכורה בצידה, לבוא לקלל את עם ישראל. הוא מאד רוצה ללמא את הבקשה, רק מפריע לו שהשליחים ישלחו לו בלק יש מדרג נמוך בממלכה. הוא חושש שמא זה יפגע במעמדו והוא מבקש לבלעם עם הקב"ה. הוא מקבל תשובה שלילית 'לא תלך עימהם' הקב"ה מנסה למנוע בעזר מלכת לקלל את ישראל אך לבלעם כמו לכל אדם נברא יש כוח בחירה חופשית לטוב ולרע וכאשר מגיעה מלכתו יותר מוכנות מהמשלחת הראשונה הוא מחליט בליבו ללכת איתם ומסיבות שעמו מבקש שוב להימלך בקב"ה.

על אף שהקב"ה משיבו כמו שמפרש הספרנו: 'אם לקרוא לך באו האנשים' 'אם להיוועץ עמל בלבד' באו. אז 'קום לך אתם' 'להזהירם שלא יחטאו' ובלעם שידוע שלא לשם התייעצות בלבד הוא מוזקע אל בלק היה צריך לחוות אותם שוב. בכל זאת הוא מחליט ללכת. עם כל זה הקב"ה עדיין מנסה להניא אותו מלכת, 'ויתצב מלאך ד' בדרך לשטן לו, אך כשגם זה לא עוזר ואומר לו מלאך ד' לך עם האנשים'. ומבאי רש"י את דברי הגמרא במכות: 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו'. נכון יש לך בחירה יש לך אפשרות לעשות או לחלוד, אבל אם החלטת לעשות, תהיה לך סייעתא דשמיא לעשות. כי 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו'.

הגמרא במכות לומדת את זה 'מן התורה' מפרשנו, 'מן הנביאים' מהפסוק 'אני ד' מלמדך להועיל' ו'מן הכתובים' מהפסוק במשלי 'אם ללצים הוא לייץ, ולענווים יתן חן'. אחרי הבחירה, אחרי התייעצות על הדרך שנבחרה, אם לטוב אם למוטב, מוכסחת על החלטה סייעתא דשמיא. 'אם ללצים הוא לייץ' ואם זו בחירה לעשות טוב 'לענווים יתן חן'.

על ענין הבחירה כותב הרמב"ם בהלכות תשובה: 'רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה להיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה להיות רשע הרשות בידו' 'שזוהו עיקר גדול והוא עמוד התורה והמצווה. שאין לו מי שיכפהו ולא גזר עליו ולא מושכו לאחד מן הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דרך שירצה'.

ומוסף הרמב"ם וכותב בטעם הדבר: אילו הקל היה גזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אילו היה שם דבר שמושך את האדם בעיקר תולדתו לדרך מן הדרכים או למדע מן המדעות או לרעה או לדעת או לעמשה מן המעשים, היאך היה מצווה לנו על ידי הנביאים, עשה כך ואל תעשה כך. הטיבו דרכיכם ואל תלכו אחרי רשעכם. והוא מתחילת בריתו כבר נגזר עליו או תולדתו תמידית אותו, לדבר שאי אפשר לזוז ממנו. ומה מקום היה לכל התורה כולה, ובאיזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק. השופט כל הארץ לא יעשה משפט'.

האדם לבדו הוא הקובע את דרכו, את מידת יראת השמים שלו, בבחירה חופשית. לאף אחד, חוץ ממנו בעצמו אין השפעה על כך. 'הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים'. רבי איצבל פטרבורגר במאמרו 'שערי אור' כותב כי 'יראת שמים ופחד עונשו יתברך שמו, היא יחידה במינה, שונה ונבדלת משאר מיני היראה השולטת בעולם'.

הפחד שיש לאדם מבשר דם או מפגעי העולם הינו פחד טבעי המושרש בנפש האדם. אם הוא רק בר שלח ודעת והוא מבין שהוא בסכנה, מייד נופלת עליו אימה ופחד. חוש הפחד מתעורר מצולו והוא ניכר על פניו. עם גם הוא יכול באופן זמני להתגבר על הפחד ונשעת הארץ והוא ליל גם בדרך מסוכנת המסכנת את חייו, בכל זאת כשיעשה זאת ירעד מפחד. כי אי אפשר להשיג דעת ולהתעלם מהפחד.

אמנם שונה הדבר ביחס ליראת שמים ופחד עונשו ית"ש. גם אם הוא מאמין באמונה שלמה שיש דין ויש דיין. ידיעה זו עדיין או מחדירה לליבו אימה ופחד. היא לא מייצרת בו פחד טבעי כמו כל סכנה מוחשית אחרת. 'והכל נפלא', כותב השערי אור, היא העובדה המוכחת לכל. כי מדרג הטבע הוא שיש אדם שבטבעו הוא פחדן. ירא ורך לבב, כל קול עלה נרדף מפחדו אותו. ולעומתו יש אדם אמיץ לב ואביר רוח שאינו נרתע מלכת בלילה יחידי ביער. אפילו שאגת אריה אינה מפחידה אותו, כל זמן שאינו חש בסכנה קרובה ומוחשית.

ההיגיון אומר שאותו יחס לפחד יהיו גם ביחס ליראת שמים ואימת הדין. מי שמטבעו פחדן, יפחד גם מעונש הש"י. ומי שהוא אמיץ יתעלם מכך. ובאמת אין הדבר כך. כולנו יודעים שאין כל קשר בין מידת הפחד של אדם מענייני העולם הזה למידת יראת השמים שלו.

אבל זאת עלינו לדעת כי כשם שיש סייעתא דשמיא לאדם המתייצב על דרך הטוב והצליח בדרכו יש גם סייעתא דשמיא למי שמתפלל או שמתפללים עליו שישו בו בתשובה. הגמרא בברכות שמביאה את המעשה עם הבריונים שכניו של רבי מאיר שציערו אותו והוא התפלל עליהם שימותו. אמרה לו ברוריה ביתו: למה אתה מתפלל שימותו, תתפלל שיחזרו בתשובה ואומרת הגמרא שרב מאיר התפלל שישו בו בתשובה ותפילתו התקבלה והם חזרו בתשובה. שואל המהרש"א א"כ באמת הועילה תפילתו של רבי מאיר והרי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'.

באמת שאלה זו יש לשאול גם על מה שאנחנו מתפללים כל יום 'השייבנו אבינו לתורתך וקרבונו מלכנו לעבודתך והחזירינו בתשובה שלימה לפניך'. אין אנוהו מתפללים ומבקשים מהקב"ה שיקרב אותנו לעבודתו הרי זה דבר שמסור לנו, שתלוי בנו. שניתן לבחירתנו הבלעדית. על שאלה זו כותב המהרש"א 'ודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה, ניהא. דאף על גב ד'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', הרי אמרו 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו' והרצוה לטהר מסייעין לו. זה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה הרי זה בכלל 'הרצוה לטהר מסייעין אותו'.

עצם העמידה בתפילה לפני בורא עולם והבקשה לשוב בתשובה, להתקרב אל ד' היא הפתח של מוחס' הנדרש מאתנו. היא האתערותא דלתתא הפותחת שערי שמים ומביאה בעקבותיה איתערותא דלעילא. היא הפותחת 'פתח כפתחו של אולם'. את העבודה הזו אתה צריך לעשות. אתה צריך להיות היום, זה שעולה על דרך הישר. אם תחליט כך, אם תהיה בבחינת 'הבא לטהר', יסייע לך. יסירו ממך מעכבים ומפריעים יכינו לך סיבה תומכת ומחוקת. זימנו לך חברותא טובה.

הרב יעקב שלמה שיינברגר

עזרי מעם ה'

מסופר, שפעם התווכחו תלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע, במה שאנו אומרים במוצאי שב"ק בתפילת 'ריבון העולמים' שהקב"ה יפתח לנו שערי אורה שערי אורך ימים וכו', והתווכחו איזה מהשערים היא המובחר שבכולם, זה אומר בכה זה אומר בכה זה אומר בכה, כל אחד לפי דעתו.

הרבנית הצדיקת מרת אדל בת מרן הבעש"ט זי"ע הייתה מאחורי הפרגוד, ושמעה הויכוח, וענתה ששער 'סייעתא דשמיא' היא היותר מובהק, שכן לכל השערים צריכים סייעתא דשמיא לפתוח אותם והצדיק הבעש"ט הק' את דבריה שהאמת עמו. (מובא בוציא דנדרוא ח"ב עמ' ז).

כמו כן ידועה העובדה שמרן הבעש"ט שלח פעם ממעזיבו את תלמידו הרח"ק רבי דוד ממיקוליב זצ"ל למדינת רוסיה, הנודעת בטיב יינה, על מנת שיכין עבורו יין כשר להמדרין לכל השנה. רבי דוד בחר לנסוע עם בעל עגלה ירא שמים כדי שיעזור לו לשמור את היין ממגע עכ"ם בעת ההכה ובכל זמן הנסיעה.

אחרי מספר חודשים - שנעדרו ממחיצת רבם הבעש"ט ובכלל חודש אלול ותשרי - סיימו בשעה טובה ומצולחת את מלאכת היין וחזרו למעזיבו, ובה הגיעו למעון קדשו של מרן הבעש"ט שמחים וטובי לב על שעלתה בידם מלאכה יפה.

לפתח נכנסו כמה קוזקים רוסיים לחצר וכאשר הבחינו בחביות היין, דקרו בהם ברמחים לבדוק ולטעום אם יש בהם יי"ש, וכן פתחו את כל החביות ונאסרו כולם בשתיה.

חלשה על דעתו של רבי דוד עד למאוד, הוא נכנס לרבו הבעש"ט ושאלו לפרשו של דבר, שאחרי יגיעות כה רבות ועצומות על הכנת היין יענישו אותו מן השמים.

ענהו הבעש"ט, אתה חשבת כי הודות לעמידתך על המשמר והכחות הרבים שהשקעת הוכן היין על צד היותר טוב, ואת העיקר שכחת, שלכל זקוקים לסייעתא דשמיא אשר בלעדה לא יתכן ליום, ועל זה נענשת מן השמים.

הייקט להגדיר זאת בלשוניו הגה"צ רבי שמשון פיינבוש זצ"ל (נפס שמשון - התורה וקניניה עמ' קב), ופתח במשל פיו, מעשה שהיה באחד מבתי החולים, שהייתה בה מחלקה קשה וריגשה מאוד שבדרך כלל עבדו בה מחולים רופאים. לילה אחד היה מחסור ברופאים, לקחו רופא אחד ואמרו לו כך: "אתה תהיה אחראי על מחלקה זו. עד לך דבר אחד: יתכן שכל הלילה יעבור בשקט, אבל אם לפתע חולה מהמים יתעורר, חולה שני יזדקק לטיפול ובנוסף יגיע עוד מקרה חירום, אתה לא תסתדר לבד. במצב כזה עליך להרים טלפון ולבקש עזרה, מיד יזעיקו תגבורת וישלחו עוד רופאים.

ואכן כך אירע: חולה אחד התעורר לפתע, חולה שני התחיל להשתעל וכו', הוא רץ ממיטה למטה ולא הספיק, ורח"ל אחד מן החולים מת באותו לילה. תבעו אותו למשפט באשמת רשלנות רפואית, הוא עמד לפני השופט וטען בלהט: "זה היה למעלה מכוחותי, לא הייתי מסוגל להתמודד עם הכל". אך התובע טען כנגדו: "הרי הזהירו אותך מראש שאם לא תסתדר, תזקק לעזרה. מדוע לא עשית זאת?!"

בכך אתה אשם בגרימת מוות ברשלנות!" וכעת לנמשל - ממשיך הגה"ש ואומר - כאשר יטען אדם לפני הקב"ה: "חייבת אותי ב'האגית בו יומם ולילה', אסרת עלי לדבר לטוב הרע, צוית אותי לשמור על העיניים על האוזניים - לא יכולתי!" התשובה תהיה: "למה לא בקשת עזרה? מדוע לא פנית אל הקב"ה בתפילה: הושיענו ה'? אם היית עושה זאת - הייתי עוזר לך".

זו תהיה התביעה כלפינו! כשנעשה כך - הכל יסתדר באורח פלא עכ"ד ודפח"ח.

פוטו סטודיו	הל פז-רשת למוסיקה ירושלים ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וטלפון	אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסות האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •			
צבי ורצברגר בית האנרגיה	המנעול הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסת"ר ז	